

Nr 861

Av herr Turesson m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 108, angående vissa anslagsfrågor m. m. rörande det militära försvaret under budgetåret 1963/64.

(Lika lydande med motion nr 704 i Första kammaren)

Kungl. Maj:ts proposition nr 108 till årets riksdag med förslag till riktlinjer för den framtida utformningen av det militära försvaret är grundad på 1962 års försvarskommittés betänkande. Vissa formuleringar i departementschefens uttalande i fråga om de militärpolitiska utgångspunkterna — planeringen för och inriktningen av krigsmakten — synes visserligen inte helt överensstämma med försvarskommitténs motsvarande uttalanden, men vi utgår likväl ifrån att någon avvikelse från den träffade försvarsöverenskommelsen icke kan vara åsyftad.

Beträffande fördelningen av ansvaret mellan statsmakterna i fråga om målsättningen för krigsmakten får vi emellertid anföra följande.

Den hittills gällande *allmänna målsättningen för krigsmakten* fastställdes vid 1948 års riksdag och har sedermera bekräftats vid 1958 och 1961 års riksdagar. Försvarskommittén fann ingen anledning att frångå huvudpunkterna i denna målsättning och uttalade bl. a. att den också i fortsättningen kunde vara utgångspunkt för krigsförberedelsearbetet och den fortsatta utvecklingen av försvarsorganisationen.

Den allmänna målsättningen är emellertid inte tillräcklig som underlag för planeringen inom krigsmakten. För verksamheten på både kortare och längre sikt har det — enligt försvarskommittén — ansetts erforderligt att de operativa uppgifterna preciseras i en *operativ målsättning*. Kommittén har vid sin behandling av denna fråga utgått från de operativa möjligheterna för krigsmakten, som angavs i Kungl. Maj:ts prop. 1958: 110 och som ger uttryck för gällande målsättning. Den redovisades på följande sätt:

De operativa möjligheter som den i huvudsak enligt alternativ Adam utformade krigsmakten kommer att äga kan på grundvalen av överbefälhavarens utredningar anges på följande sätt. Ett allsidigt och modernt luftförsvaret kommer att möjliggöras i de för riksförsvaret viktigaste landsdelarna, dock ej samtidigt inom alla de förberedda områdena. Invasionsförsvaret kan samtidigt upprättas i två huvudriktningar. Försvaret utanför våra gränser och kuster kommer att i ökande grad åvila flygstridskrafterna. Övervakningsfartygen får sina huvudsakliga uppgifter i kustområdena. Detsamma gäller självfallet kustartilleriet. Fältförbanden koncentreras till försvar av de viktigaste gräns- och kustavsnitten. Skyddet av viktiga anläggningar sker med lokalförsvarfsförband och hemvärn. Krigsmaktens kvantitativa minskning och det framtida krigets sannolikt utpräglat totala karaktär kommer att öka frivilligorganisationernas betydelse och uppgifter.

Det bör understrykas att kostnadsramen i alternativ Adam endast räcker till för ett militärt försvar som svarar mot de mest omedelbara och väsentliga behoven, varvid uthålligheten måste delvis eftersättas. Anskaffningen i fred av ersättningsmateriel, reservdelar, ammunition och drivmedel måste begränsas i förhållande till nu tillämpade normer. I luftförsvaret kommer luckor att finnas. I invasionsförsvaret kommer stora områden, som kan bli hotade, att i ett utgångsläge endast kunna bevakas, och därutöver kommer man att tvingas till försvagning av invasionsförsvaret i åtminstone någon bedömd huvudriktning. Beträffande importskyddet minskas de marina resurserna efter hand avsevärt.

Vilka operativa uppgifter krigsmakten kan lösa inom en kostnadsram för försvaret med basbeloppet 3 600 mkr. (i 1961 års penningvärde) har angivits av överbefälhavaren. Det är med utgångspunkt därifrån som försvarskommittén gjort sina uttalanden. [Jämför 1962 års försvarskommittés betänkande (SOU 1963: 5, s. 26, 81 och 82).]

I den nu aktuella propositionen har föredragande departementschefen uttalat sig för att den sedan 1948 för krigsmakten gällande allmänna målsättningen bör bibehållas. Försvarsministern har även anslutit sig till kommitténs uppfattning om att det föreligger behov av en operativ målsättning för krigsmakten som underlag för planeringen, liksom till kommitténs allmänna bedömning av vilka operativa uppgifter som krigsmakten skall lösa.

Departementschefen har emellertid inte själv lagt fram något förslag i frågan utan uttalat, att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av överbefälhavaren bestämma den operativa målsättningen.

Departementschefen har i propositionen som motiv härför framhållit, att den operativa målsättningen måste fastställas mot bakgrund av bl. a. det rådande militärpolitiska läget och en så långt möjligt realistisk bedömning av en angripares sannolika insats mot oss. Om detta underlag förändrades i det ena eller andra avseendet, vilket enligt departementschefen snabbt kunde bli fallet, kunde det bli nödvändigt att omarbeta den gällande operativa målsättningen. Det vore enligt departementschefen inte heller möjligt att exakt ange vilka egna försvarsresurser som vid anfall på vårt land tryggade avvärjning eller endast möjliggjorde fördröjning. Det rådde helt naturligt ett allmänt samband mellan resurser och målsättning, men någon precisering eller fastlåsning vore varken möjlig eller önskvärd.

Det förefaller som om departementschefen i begreppet operativ målsättning inlagt en betydligt vidare innebörd än försvarskommittén. Det kan således uppenbarligen icke komma i fråga att riksdagen skulle föreskriva Kungl. Maj:t vilka uppgifter krigsmakten skall tilldelas i den aktuella krigsplanläggningen. En sådan fastlåsning torde icke heller vara möjlig med hänsyn till att läget snabbt kan förändras, och den vore av sekretesskäl dessutom olämplig.

Å andra sidan kan och bör riksdagen, som har att bevilja medel till vårt försvar, icke undandraga sig att medverka vid fastställandet av den målsättning som bestämmer kraven på och uppgifterna för vårt försvar samt de ekonomiska insatser som till följd härav erfordras. Ett försvarsbeslut måste

alltså enligt vår mening vara grundat på statsmakternas — Kungl. Maj:ts och riksdagens — i en målsättning uttalade krav på försvaret. Detta underströks av försvarskommittén. De generellt avfattade formuleringar som den nuvarande allmänna målsättningen omfattar är icke tillräckliga. Bedömningen av vår försvarsfråga — det gäller för såväl riksdagen som allmänheten — måste därför även utgå från vad som hittills betecknats som »operativ målsättning». En dylik har, som ovan framhållits, funnits sedan 1958, då försvarets operativa möjligheter angavs i Kungl. Maj:ts proposition 1958: 110, och har enligt försvarskommittén ansetts böra alltjämt ligga till grund för medelsanvisning och planläggning. Detta har kommit till uttryck i försvarskommitténs uttalanden om att »den målsättning för det militära försvaret som fastställdes genom 1958 års försvarsbeslut alltjämt skall upprätthållas och ligga till grund för planering, inriktning och materielplaner».

Det är möjligt att begreppet »operativ målsättning» kommit att styra tankar och debatt i en icke avsedd riktning. Det behov som föreligger av en av statsmakterna fastställd målsättning för krigsmakten torde i själva verket kunna begränsas till en komplettering av den allmänna målsättningen med ett angivande av de operativa uppgifter i stort som krigsmakten har att fullgöra med till förfogande ställda resurser. Såvitt vi förstår, är det detta som åsyftats, då statsmakterna — såväl Kungl. Maj:t som riksdagen — och de olika parlamentariska försvarskommittéerna utgått ifrån att den målsättning som godtogs år 1958 alltjämt skulle upprätthållas.

Vi anser alltså det vara av grundläggande betydelse, att riksdagen allt fortfarande medverkar, när det gäller att fastställa kraven på vårt försvar. Riksdagens medansvar och ställningstagande därvidlag ligger till grund för dess beslut i fråga om medelsanvisning. Endast genom riksdagens medverkan får vårt folk den inblick i försvarets uppgifter som för oss framstår som en självklarhet och dessutom utgör en viktig förutsättning för försvarets förankring i folkopinionen. Uppgiften kan således icke åläggas endast den ena av de två statsmakterna. Enligt vår mening kan därför riksdagen, då den nu tar ställning till Kungl. Maj:ts proposition med förslag till riktlinjer för den framtida utformningen av det militära försvaret, icke underlåta att även ta ställning till de operativa kraven på krigsmakten. Detta kan ske genom att riksdagen — i likhet med försvarskommittén — uttalar att 1958 års målsättning för krigsmakten alltjämt skall upprätthållas.

Skulle det emellertid — och härför talar många skäl — anses önskvärt att ge ett mer konkret uttryck för de krav som bör kunna uppställas på krigsmakten, torde mot bakgrunden av försvarskommitténs i betänkandet redovisade överväganden förslagsvis följande starkt koncentrerade *målsättning för krigsmakten* kunna formuleras:

Krigsmakten skall verka fredsbevarande. Den skall ha sådan styrka och sammansättning, att anfall mot Sverige fordrar så stor kraftinsats, medför sådan kraftförbrukning och tar så lång tid, att insatsen icke kan anses stå i rimlig relation till de fördelar som skulle kunna vinnas.

Varje vapenför svensk, som icke är bunden av andra viktiga uppgifter

inom totalförsvaret, bör sättas i stånd att i ena eller andra formen militärt delta i kampen för landets självständighet.

Invasionsförsvar skall vara krigsmaktens viktigaste uppgift. Krigsmakten skall vara så uppbyggd att en angripare i det längsta hindras få fast fot på svensk mark och att ingen del av landet behöver uppges utan segt motstånd i olika former.

Krigsmakten skall kunna avvärja en stort upplagd invasion över havet eller landgränsen samt i samband därmed insatta luftlandsättningar och samtidigt upprätthålla ett segt försvar mot andra invasionsföretag. Bevakning och försvar mot mindre företag skall kunna organiseras inom landet i dess helhet.

Krigsmakten skall försvåra för en angripare att genom flyg- och fjärrvapenanfall mot befolkningen och försörjningen eller genom hot om sådana anfall bryta vår motståndsförmåga och att genom avspärrning minska vår uthållighet.

En sålunda utformad målsättning utgör enligt vår mening i stort sett en aktualisering av den som godtogs av 1958 års riksdag och avser i sak att motsvara vad som därvid åsyftades. Även om den också ger uttryck för grundtankarna i den hösten 1962 träffade försvarsöverenskommelsen och någon saklig ändring alltså icke åsyftats, bör det likväl ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av ÖB utforma en på här angivet sätt skisserad *målsättning för krigsmakten* och underställa densamma riksdagen för godkännande.

Med hänvisning till vad här anförts får vi hemställa,

att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 108 år 1963 måtte på sätt i motionen angivits uttala sin anslutning till den målsättning för krigsmakten som ligger till grund för 1962 års försvarsöverenskommelse.

Stockholm den 17 april 1963

Bo Turesson

Einar Gustafsson

Eric Nelander

i Kårby